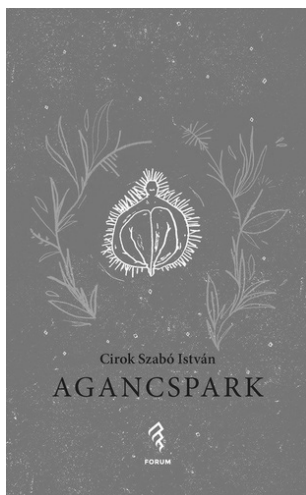

BERETI GÁBOR

Régi korok megnyíló mélyrétegei

CIROK SZABÓ ISTVÁN: AGANCSPARK

Forum Kiadó
Újvidék, 2019
62 oldal

”

Az utóbbi időben számos fiatal költő figyelemre méltó kiadványát vehette kézbe az érdeklődő olvasó. Ezek egyike az *Agancspark* című verskötet volt, Cirok Szabó István tollából. A karcsú, mintegy hatvan oldalt kóstáló könyvecske három ciklusába – *Lékhorgászat*, *Nem tapsol senki*, *A madarak már elmentek, most a halak vándorolnak* – mindössze harminchárom verset gyűjtött össze a szerző. Azonban e pártucat vers is elegendő volt ahhoz, hogy a sorok olvastán egy egyensúlykereső, az érzelmek szintetizálására hajló alkotóra ismerjünk. „Cirok Szabó István szelíd hangú költő”. „Olyan evidenciákat mond ki, amelyeket mindenkinek észre kéne vennie, mégse veszi észre őket rajta kívül senki”, jellemzi a könyv fülszövegében szerzőnket a költőtárs, Celler Kiss Tamás. A kötetet Nagy Kornélia rajzai színesítik.

Cirok Szabó István 1995-ben született Szabadkán. Első versei a Híd című újvidéki folyóiratban jelentek meg 2014-ben. 2016-ig Szabó István néven publikál, ám nevének gyakorisága miatt 2017-től Cirok Szabó István néven jegyzi munkáit. A kiegészítés nagyapja korábbi, megkülönböztető nevére utal. Szerzőnk előbb az újvidéki Bölcsészettudományi Kar Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének, utóbb a budapesti ELTE néderlandisztika szakos hallgatója. Jelenleg Budapesten él.

Verseinek tónusát a szemlélődésre hajlamos habitus alakítja. Kiegyensúlyozott szöveg, tradicionálisnak tűnő kifejezések, s a visszatekintő, visszafogott, borongós stílus, mintha régi korok megnyíló mélyrétegeit hozná közel. S a montázszerű kompozíció, amely szerzőnk egyik feltűnő erénye, s mellyel előszeretettel él, jelzi, hogy néhány mondattal is feszültséget, sőt atmoszférát képes teremteni.

Legjobb verseit az egymással laza kapcsolatban álló részek „viszonyba léptetése” jellemzi. Egyes tematikai, motivációs elemeknek több versben történő felbukkanása pedig cik-

lusokon átívelő organikusságot kölcsönöz a könyvnek. Ilyen pl. a *Két part között* című verse, s benne a víz, a folyó s a tenger motívuma. „A folyóparton ülünk, és a tengerről mesélsz. / Hogy milyen egy nyaralás, hogy a tenger / lassú, és sehol sem látszik a túlpart.” Néhány közvetlen, sallangmentes mondat, s kész a szinte prózai sorokkal felvázolt expozíció. „A kezembe adsz / egy kagylót, amit a tengerparton találtál, azt / mondod, benne a tenger, hallgassam meg”. Az elképzelt nyaralás a szabadság alteregója, a lassú tenger az örökké mozgásban lévő idő, s ezek együtt a túlpartot nem ismerő végtelennel a mindent mozgató vágy szimbólumai. S a kagyló kézzelfogható bizonyosság, hogy a vágy nem pusztá elíziumi ábránd, de akár elérhető, célként programozható realitás is lehet. A kifejeletet egy intermezzo szakítja meg: „azt mondd, ússzuk át ezt a folyót / most a sodrás nem olyan erős / a víz itt a legszelídebb”. A folyó átúszása előkészület, próbatétel a vágybeteljesítő nagy feladat véghezvitele előtt. „Ha most megfulladnék, és / valaki megtalálna ... [r]ám hajtaná a fejét, és hallaná bennem / a folyót, mint én a tengert abban a kagylóban”. Az Én szembesül a kudarcot, a halál lehetőségét is magában rejtő vállalkozás kockázatával. De a csattanó sem marad el. „Amikor kiértünk a partra, akkor jutott eszembe, / hogy ez a folyó valahol egy tengerbe torkollik”. Hogy akár így, akár úgy, az élet emberré avató tétjeinek vállalásait nem kerülhetjük meg.

Számos versében ismerhetünk rá a montázszerű kompozíciót eredményező verselés-technikai sémára, melyben az egyik helyzetből a történet rendre egy másik helyzetbe lép át, s a kettő között indukálódó feszültség a linearitás és az egymásba tükröződés révén képződő új érzelmi minőséggé, a vers hangját hordozó aurává, esztétikai korpusszá válik. Amiben méltán ismerhetünk rá a Cirok Szabó István féle mágikus hatást keltő tárgyilagos realizmusra. Ennek egyik szép példája a *Biztonsági öv* című verse: „Persze rögtön az jut eszembe, / hogy sosem kapcsoltuk be a rádiót, / ha együtt utaztunk. Amíg az autó- / pályán voltunk, beszélni kellett”, olvashatjuk. Majd a következő helyzetkép: „Most, hogy nem / vagy itt, már bekapcsolhatom a rádiót. / Az a szám megy, amelyik a csengőhangod / volt évekig”. S a múlt időt, s a jelen idő magányérzetét összekötő frappáns verszárlat: „Végigdúdolom a dalt. Van egy / nem fogadott hívásod”.

Cirok Szabó István munkái több ízben is arra csábítanak, hogy verseit a poszthumanista irodalomelmélet metódusaival vizsgáljuk. Az ahumánus irodalomértés modalitásai azonban olyan irányokba tágítanak az elemzés terét, melyekben ha a vizsgálódó szem a fikcióban megjelenő lét komplex feltételrendszere helyett csupán a természeti törvények, az élettelen, avagy az akaratlagosságon kívül eső természet tárgyi környezetét venné figyelembe, akkor a művet akár egyetlen recenzió keretén belül is elszakítaná a maga eredendően humán entitásától. Avagy ha a megismerésen alapuló, alakított, de már tárgyiasult környezeti feltételekkel vagy nem, vagy nem mint emberi, ember alkotta feltételekkel, egzisztenciális humaniórákkal számolna. Ha pl. az *Üreges* című versében a síró zászlórudat csupán egy méhek lakta üregnek látnánk, a zászló egyéb jelentésvonatkozásainak figyelembe vétele nélkül, akkor sorainkkal a szoros olvasás kínálta, az allegorizálás, a metaforizálás lehetőségeit figyelmen kívül hagyó értelmezésnél ragadnánk le. „Fél éven át minden nap elsétáltam / négy zászlórúd előtt. A négyből egy / sírt a szélben. Az egyik alkalommal / láttam, ahogyan kiégetik a méheket / a rúd üregéből. Valójában a méhek / zúgását hallottam, ha fújt a szél” – írja. Majd a narráció következő etapját így folytatja: „Tavasszal a te csontjaidba is befészkeltek / a méhek. Tüdőszármagad két nagy kaptár” stb. A Te történetbe hívásával ugyan személyessé teszi a narrációt, s ezzel felfüggeszti az értelmezés poszthumán szcenárióját, de pl. kihasználatlanul hagyja az

identitásértelmezés lehetőségeivel kecsegtető párbeszédbe léptetés opcióját. Ezért mintegy figyelmeztető benyomásként úgy érezzük, hogy ahhoz, hogy a költői látás a kor dialógus-partnere maradjon, a személyessé avatáson túl érdemes az emancipáció kínálat vizsgálati lehetőségeket is figyelembe venni.

Mint tudjuk, a techné, azaz a nyelvi gesztusok és az érzékeltetett alternatívák hordozzák a téma esztétikumába emelésének a lehetőségét. Vizsgálatunk tárgya tehát akár a megszólalás nyelvének referenciális és önreprezentációs dialogicitása is lehetne. Erről mindenesetre annyit azért megemlítünk, hogy mivel a mű beszédmódja a témának *vagy* valamilyen szöveglíra, prózanyelv által közvetített narratív prezentációja, *vagy* magának az újdonság felé forduló nyelvnek az ábrázolásban történő, s az újdonsággal adekvát önreprezentációja, látható, hogy az *Agancspark* hangja az utóbbi utat választó narratív szintézis. Stiláris megoldásaiban pl. kerül a pátoszosságot, költői eszköztárából legfeljebb a magasztos, vagy inkább a felemelő érzületét keltő szódogokat mozgósítja. Cirok Szabó István nem az iróniára alapozóan posztmodern.

Tematika és nyelv viszonya felől szemlélve Cirok Szabó István első kötete egy erős, ígéretes, bár nem hibátlan könyv. A tematika fehér foltjai közül leginkább az identitásérzékenység hiányosságai a szembetűnőek, viszont erénye a jó szituációteremtő képesség. A megszólalás nyelvét a kifejezés artistikusságával azonban még érdemes volna érzékenyíteni. A legtágabb értelemben vett örökség témaköre érezhetően foglalkoztatja, bár a közelmúlt megismerésének, az identitás és az emancipáció szempontjai szerinti feltárása és költészetté adaptálása jobbadán még előtte áll. Hogy csak a szűkebb pátriájánál maradjunk, jó volna, ha költészete későbbi alakulása során találkozhatnánk a volt Jugoszlávia máig aktuális tapasztalatának poézissé emelt testamentumával, hiszen a *jugoszlávizmus* története az emancipáció ígéretének egy korában megvalósult, még ha mára már csupán egy partra sodródott tengeri kagylóként létező, de belső tanulságai révén életünk reményt hordozó teleologikus bizonyítéka.